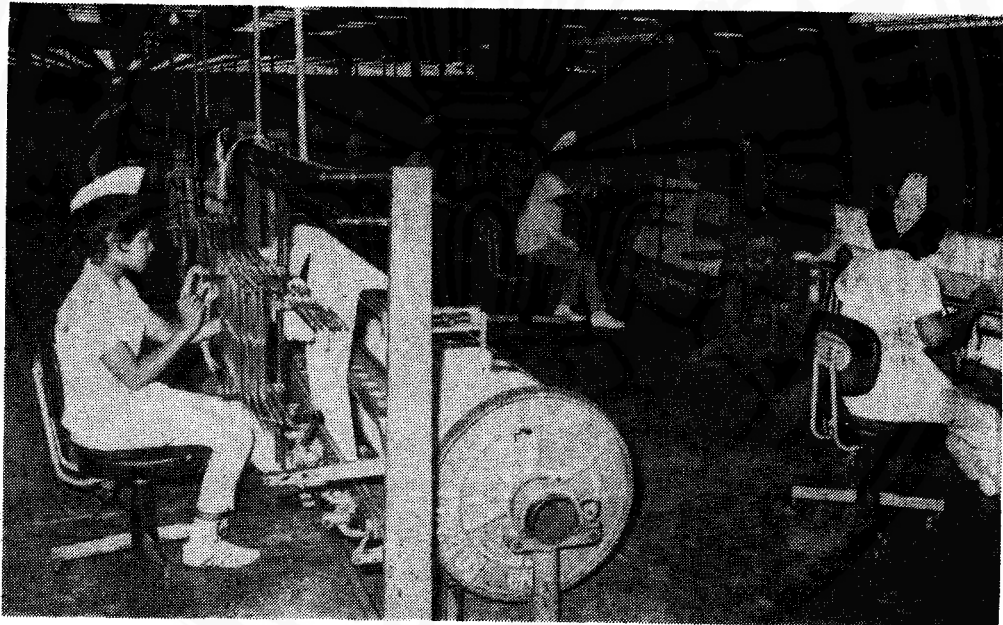

สรุปคำบรรยายเรื่อง

“การปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น”

โดย ดร. บุณทอว์ อินทรไทย 21 สิงหาคม 2528

ปิยะกมล สีนชวนนท์*

ในการศึกษาเพื่อให้เข้าใจถึงสถานภาพและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นนั้น จำเป็นต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์ทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจที่ญี่ปุ่นมีกับประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา กับกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ขณะเดียวกันจึงพิจารณาถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวที่ประเทศญี่ปุ่นมีต่อประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากในทางปฏิบัติประเทศญี่ปุ่นได้ใช้อำนาจในการต่อรองทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองที่แตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งหรืออ่อนแอของประเทศต่าง ๆ เหล่านั้น

*ปิยะกมล สีนชวนนท์ อ.บ., M.A., Asian Studies, U. of Ill. U.S.A.

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศญี่ปุ่น

แม้ว่าภาพรวมส่วนใหญ่สหรัฐอเมริกาจะมีอำนาจการต่อรองสูงทั้งทางด้านการทหารและการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งน่าจะนำมาซึ่งการได้เปรียบดุลย์การค้าและดุลย์การชำระเงิน แต่ในความเป็นจริงกลับไม่มีผลเช่นนั้น สังเกตได้จากสหรัฐอเมริกาต้องประสบกับปัญหาด้านการว่างงานและการส่งออก ดังนั้น การอธิบายด้วยทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ การเงิน อุปสงค์อุปทาน อาจไม่เพียงพอจำเป็นต้องดูกลไกประกอบอื่น ๆ ด้วย

แต่อย่างไรก็ตามสหรัฐอเมริกาก็ยังได้รับการปฏิบัติแบบยัดเยียดผ่อนปรน เช่น ประเทศญี่ปุ่นคิดอัตราภาษีไม่อัตรานำเข้าจากสหรัฐอเมริกาในอัตราต่ำกว่าไม่อัตรานำเข้าจากประเทศกลุ่มอาเซียน เป็นต้น

สรุปสาเหตุที่ประเทศญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการได้เปรียบการค้ากับต่างประเทศ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหรัฐอเมริกา)

มาตรการระยะยาว

1. บั๊จยภายนอก โดยพิจารณาจากกระบวนการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ ถ้าญี่ปุ่นไม่พ่ายแพ้สงครามโลก และไม่มีมาตรการทางการเมืองเข้ามาแทรก ญี่ปุ่นก็คงไม่ได้เปรียบดุลย์การค้าโดยเฉพาะกับสหรัฐอเมริกาได้มากเช่นนั้น

2. บั๊จยภายใน กล่าวคือโครงสร้างทางวัฒนธรรม ตลอดจนลักษณะอุปนิสัย จิตสำนึก และค่านิยมของคนในชาติ ที่มีความจงรักภักดี

ความเป็นระเบียบ ความรับผิดชอบเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของกลุ่มของประเทศชาติ ความสำเร็จในการศึกษาอย่างจริงจัง ความอ่อนน้อมถ่อมตนและมีเทคนิคในการผสมผสาน ประนีประนอมความเห็นอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย ความมานะบากบั่นอดทนในการทำงาน ประกอบกับความสามารถในการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้ว และมีความสนใจเพียรพยายามในการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขของที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

บั๊จยทางด้านโครงสร้างวัฒนธรรมดังกล่าวได้สะท้อนออกมาในระบบการบริหารธุรกิจของญี่ปุ่น อันมีส่วนอย่างมากในการช่วยเกื้อกูลให้ประเทศญี่ปุ่นสามารถสร้างความเข้มแข็งในระบบธุรกิจภายในประเทศ และพร้อมที่จะแข่งขันกับนานาประเทศได้

มาตรการระยะสั้น

พิจารณาจากทฤษฎีการเงินระหว่างประเทศ

การอธิบายด้วยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์แบบเก่าที่ว่า ค่าเงินของประเทศสกุลใดแข็ง ประเทศนั้นควรจะได้ปรับดุลย์การค้า และดุลย์การชำระเงินนั้น ในทางปฏิบัติกลับตรงกันข้าม เพราะแม้ว่าค่าของเงิน ¥ จะแข็งขึ้นในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา แต่ประเทศสหรัฐอเมริกาก็กลับเป็นฝ่ายเสียเปรียบดุลการค้ากับประเทศญี่ปุ่น ในสถานะการค่าของเงิน ¥ แข็งหรือสูง คน

อเมริกันก็เที่ยวจับจ่ายใช้สอย เดินทางออกนอกประเทศกันมาก ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือสินค้าที่ผลิตและขายในประเทศนั้นขายไม่ออก และยังต้องมาประสบปัญหาการส่งออกอีกด้วย ผลกระทบอีกประการหนึ่งของการที่เงิน \$

แข็งหรือสูง คือทำให้ค่าของเงินเยนโดยเปรียบเทียบมีค่าต่ำหรือถูก และทำให้ดอกเบียเงินกู้ในประเทศญี่ปุ่นต่ำลงอีกด้วย ซึ่งก็เป็นการช่วยกระตุ้นการลงทุนของธุรกิจในประเทศญี่ปุ่นไปด้วยในตัว

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียนกับประเทศญี่ปุ่น

แม้ว่าการรวมกลุ่มของประเทศต่าง ๆ เช่น กลุ่มประเทศอาเซียนจะมีผลในการสร้างอำนาจต่อรองมากขึ้นโดยส่วนรวม แต่ขณะเดียวกันการปฏิบัติระหว่างประเทศญี่ปุ่นต่อประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียนก็ยังคงแตกต่างกันอยู่กับความเข้มแข็ง หรืออ่อนแอของแต่ละประเทศ ลักษณะพิเศษโดยส่วนรวมแล้ว กลุ่มประเทศอาเซียนจะได้เปรียบดุลย์การค้ากับญี่ปุ่น ประเทศฟิลิปปินส์แม้จะมีปัญหาภายในประเทศ แต่ก็ยังได้เปรียบดุลย์การค้ากับญี่ปุ่นเนื่องจากไม่มีเงินซื้อสินค้าจากประเทศญี่ปุ่นนัก ส่วนสิงคโปร์นั้นเสียเปรียบเนื่องจากเป็นประเทศพ่อค้าคนกลาง ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ได้เปรียบมากจะเป็นประเทศที่มีการส่งออกทรัพยากรธรรมชาติที่ประเทศญี่ปุ่นมีความต้องการสูง คือน้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน ขณะเดียวกันประเทศที่เสียเปรียบดุลย์การค้ากับประเทศญี่ปุ่นติดต่อกันมาตลอดเป็นเวลานานก็คือประเทศไทย

ปัญหาทางเศรษฐกิจที่กลุ่มประเทศอาเซียนประสบกับประเทศญี่ปุ่นมีสาเหตุสำคัญเกิดจาก

การที่ประเทศญี่ปุ่นมีการนำเข้าสินค้าต่างประเทศในจำนวนน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าอุตสาหกรรม (ร้อยละ 8) ทั้งนี้เนื่องมาจาก

1. ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศอุตสาหกรรมอยู่แล้ว
2. คนญี่ปุ่นมีความรู้สึกว่าจะต้องผลิตสินค้าทุกอย่างให้ได้เองภายในประเทศ
3. คนญี่ปุ่นมีค่านิยมโดยส่วนรวมว่าสินค้าจากประเทศตะวันตกดีกว่าสินค้าจากประเทศในเอเชียด้วยกันเอง แม้ว่าสินค้านั้นอาจจะมีความคุณภาพ และมาตรฐานเท่าเทียมกัน แต่ก็ยังอยากซื้อสินค้าของประเทศตะวันตกมากกว่า ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การค้าขายไม่ได้ขึ้นอยู่กับกลไกทางการค้าประการเดียว แต่ยังมีเทคนิคกลไกอื่นประกอบ ตัวอย่างเช่น ความรู้สึกของผู้ซื้อบางครั้งก็อยากได้สินค้าคุณภาพดี แม้ราคาจะสูงก็ตาม
4. การมีขีดจำกัดในการนำเข้าสินค้าเข้าประเทศญี่ปุ่นตามข้อตกลงระหว่างกลุ่ม

ประเทศอาเซียนกับผู้ลงทุนชาวญี่ปุ่น
ว่าจะไม่ส่งสินค้าเหล่านั้นกลับไปขาย
ในประเทศญี่ปุ่น

5. เงินช่วยเหลือที่ประเทศญี่ปุ่นให้กับ
ประเทศอาเซียนส่วนใหญ่จะจัดอยู่ใน
ประเภทพัฒนาการเกษตร และโครง
สร้างพื้นฐานต่าง ๆ (infrastructure)

สิ่งเหล่านี้จะไม่มีผลโดยตรงในการ
ช่วยให้เกิดการพัฒนาก่ออุตสาหกรรม
ภายในประเทศ ยิ่งไปกว่านั้นการที่
กลุ่มประเทศอาเซียนส่งเสริมการลงทุนจากประเทศญี่ปุ่นมากขึ้นเท่าไรก็
ต้องพึ่งพาการนำเข้าจากประเทศญี่ปุ่น
มากขึ้นเท่านั้น

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น

ปัญหาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้า
ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น เนื่องมา
จากความแตกต่างของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ
ของ 2 ประเทศ กล่าวคือ ประเทศไทยเป็น
ประเทศที่มีเกษตรกรรมเป็นหลัก ส่วนประเทศ

ญี่ปุ่นเป็นประเทศอุตสาหกรรมดังนั้นมูลค่าการ
ส่งออกของสินค้าไทยจะต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับ
มูลค่าการส่งออกของสินค้าญี่ปุ่น นอกจากนี้
กระบวนการค้าและการผลิตของประเทศไทยก็
เสียเปรียบอยู่มาก ทำให้ยังต้องพึ่งพาการนำเข้า
จากประเทศญี่ปุ่นในอัตราสูงอยู่

ประเด็นพิจารณาและข้อเสนอแนะ

1. ประเทศไทยควรพิจารณาบทบาท
นโยบายเป้าหมายระเบียบข้อปฏิบัติในการพัฒนา
ประเทศ อาทิ การขาดการประสานงานให้มิ
ประสิทธิภาพ หรือลดช่องว่างระหว่างภาค
เอกชนและภาครัฐบาล การขาดระบบการกระ
จ่ายข่าวสารข้อมูลที่เป็นระบบระเบียบและทันสมัย
การขาดองค์กรหรือส่วนราชการที่จะ
เข้าไปมีส่วนในการพัฒนาท้องถิ่นชนบทที่เป็น
ระบบครบวงจร เช่น ในปัจจุบันหน่วยงานที่
รับผิดชอบหรือเข้าไปมีส่วนในการพัฒนาชนบท
นั้นมี 4 กระทรวงเท่านั้น คือ กระทรวงเกษตร
ศึกษาธิการ มหาวิทยาลัย และสาธารณสุข ใน

การวางแผนพัฒนาประเทศต่อไป ควรมีหน่วย
งานเช่น จากกระทรวงอุตสาหกรรมเข้าไปมี
บทบาทในการช่วยพัฒนาอุตสาหกรรมในระดับ
ท้องถิ่น จากกระทรวงพาณิชย์ เข้าไปมีบทบาท
ในการประสานงานด้านกระบวนการผลิต และ
การขายระหว่างผู้ผลิตในชนบทกับผู้ซื้อในระดับ
ทั้งการค้าภายในประเทศและระหว่างประเทศ

2. ควรจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของ
ปัญหาและจัดงบประมาณให้สอดคล้องกับระดับ
ความสำคัญของปัญหานั้น เช่น ควรส่งเสริม
การกระจายการศึกษาในชนบทให้มากขึ้น เพื่อ

เพิ่มคนระดับชั้นกลางให้มีจำนวนมากขึ้น อันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต

3. การปรับโครงสร้าง หรือขยายการ

พัฒนาอุตสาหกรรมทั้งในเมืองและชนบท

4. การปรับทัศนคติของคนในชาติทั้งในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงแท้จริงที่เกิดขึ้น

สรุป

การปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น นั้นจะพิจารณาที่ความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ประเทศเท่านั้นคงไม่เป็นการเพียงพอ อีกทั้งควรต้องพิจารณาต่ออำนาจการต่อรอง ซึ่งเป็นผลมาจากความแตกต่างของโครงสร้างทางเศรษฐกิจควบคู่ไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเพิ่มการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมสำเร็จรูปและหรือแปรรูปให้ได้มีคุณภาพดีราคาถูกลง ได้มาตรฐานสากล เพื่อสร้างความพอใจและความมั่นใจถาวรแก่ประเทศผู้ซื้อ
2. วางเป้าหมายและกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศไทยที่แน่ชัด อาทิ การปรับจากการพึ่งพาการส่งออกสินค้า

การเกษตรอย่างเดียว เป็นการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมแปรรูป กึ่งแปรรูป และสำเร็จรูปให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มมูลค่าเพิ่ม (Value added) อย่างไรก็ตามแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรม จำเป็นต้องมีการวางหลักการและกำหนดระเบียบวิธีการที่ดี เช่น การพัฒนาอุตสาหกรรมไม่ควรออกมาในรูปการพึ่งพาเทคโนโลยีของต่างประเทศด้านเดียว แต่ควรตั้งอยู่บนการช่วยเหลือตนเอง และใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ให้มากที่สุด

3. ควรเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งในเมืองและชนบท อีกทั้งปรับทัศนคติจิตสำนึกค่านิยมในการศึกษาและการทำงานควบคู่ไปด้วย